

erdiko kainera

Literatura

«Bizipoza ez da gazteen kontua bakarrik»

3 *Mariak*. Halaxe du izena Arantxa Urretabizkaia ren azken nobelak; *Erein*-ek kaleratua: “Aisa irakurtzen dela esan didate. Ondo da. Baina, zer gustatu zaie? Zer ez? Harritzekoa, ze zailtasunak ditugun oraindik ere euskaldunok euskaraz irakurtzeko” adierazi digu.

MIKEL ASURMENDI

Argazkiak: Karlos Corbella

ARANTXA URRETABIZKAIA (Donostia, 1947). Poesía, prosa eta kaosa hitzen erriman eta erritmoan abiatu dugu solasa. Arantxa bulegaria edota erizaina izanaz mintzatu gara. Idazleaz ondoren. Bi elkarriketa ehuntzeko hitzak eskaini dizkigu: “Letra kontuetan bi eratako pertsonak dira, batzuk txoriak dira eta besteak ornitologoak, bestetzuk biak batera. Ni txoria naiz”. Gazteagoa zela poesia idatzi zuen, eta orain ere ari da tarteka-marteka: “Begirada poetikoak ez zaizkit alde egin, eta nire prosakutsu poetikoa gorde duela uste dut”.

Idazle txoria den aldetik, pertsona aske sentitzen dela esan digu: “Pertsona libre naizela uste dut, asko preziatzen dut askatasuna. Une bakoitzean aproposa iruditzen zaidana egiten dut, ohikoa dena kontuan hartu gabe. Ez dut errebeldia puntua galdu nahi”. Horra hor Arantxa Urretabizkaia.

Dena dela, idazteaz jardun dugu oroz gaintetik, Hondarribian: “Istoria kontatzailetzat dut nire burua, baina lanbidez kazetaria naiz, eta bizibidea irabazi eta gero, literaturarako geratzen zaidan denbora gutxi da”.

Hona, 3 *Mariak* nobelaz idazleak jaso duen inpresioetako bat: “Aran, asko gustatu zait, oso polita da, baina askok kritikatuko dute aisa irakurtzen delako” esan zidan ahizpak. “Hori zer da, akats bat?” erantzun nion. “Ez, baina sartuko dira horrekin...”. “Bada, sar daitezela”. Euskal lite-

raturari buruzko kritikaz ere zenbait txatal eskaini dizkigu. Horiek tiraderan laga ditugu, txatal gordeen artean.

3 *Mariak* liburuaren azala eta izenburua bitxiak egin zaizkit, biak ala biak.

Argitaletxeak beste azal bat eskaini zidan eta lehenengo aldiz nire bizitzan “azal horrek ez dit balio, ez polita edo itsusia delako –finean, hori iritzi kontua baita–” esan nien. Lehenengo azalak nobelaren kontrakoa iradokitzen zuten: hiru neska txiki zeuden txuri-beltzezko

Arantxa
Urretabizkaia

“3 Mariak ez da soziologia liburua, ez autolaguntza liburua ere. Baina sinesten baduzue, lortu dut. Ez badut lortu irakurleak sinestea, kale egin dut”.

argazkian. Horrek, batetik, neska koskorrei buruzko istorioa islatzen zuen, baita zahartzaroren irudi tradizionala ere. Protagonistak ez dira atzera begira bizi ordea, aurrera baizik. Bigarren azala ontzat eman nuen. 3 horrela, zenbakiz, nik jarri nuen. Arraroa da izenburua zenbakiz jartzea, baina nik horrela imajinatu dut. Loreek ere garrantzia dute, hiru hirusta lore dira: bi elkaturik, bestetik urrunduak.

Protagonistak hiru dira, hirurak *Mariak*. *Txuri*, *Gorri* eta *Handi*. Hondarribiako hiru Ana ezagutu ditut nik: *Anagorri*, *Anatxiki* eta *Anahandi*.

Anabandi hori laguna dut. Telefonoz deitzen duenean “*Anabandi* naiz” esaten dit. Izenetako bat hortik hartu nuen. Bestalde, gurasoen etxean izeba soltera bat bizi zen, etxeaz arduratzen zena –amak kanpoan lan egiten baitzuen–. Izebari “goazen *Gorrirengana*” entzuten genion. Hortik *Marigorri*. Izeba eta laguna jostunak ziren.

Izengoitiak ez zaizkizula gustatzen entzun dut nonbait. *Txuri*, *Gorri* eta *Handi* halakoak dira. Hala da. Lehen orrialdean *Txurik* “...izengoitia sekula maite izan ez badut ere” dio. *Txuri*

ri “tribuaren agintearen” marka iruditzen zaio eta niri ere bai. Ez zaizkit gustatzen, baina beraiek onartu dute beren bizitzan.

Hiru emakumezkoen istorioa ote da? Hiru zaharren istorioa? Hiru jubilatuen istorioa?

Hiru emakume zaharren bizitza da hamabost hilabeteen. Urritik abendura eta hurrengo urte osoko hilabeteak dira; 2000. urtekoak. Emakume zaharrak dira, ez dira jubilatua, ez bestelakorik, zaharrak dira zuzenki, eta izen hori errebindikatzen dute. Batez ere *Gorrik*.

Jubilazioa, erretiroa, erretreta... Zer deritzozu izenoi?

Gizarte honek gorroto du zahartzarora, zuzenki gorroto ere. Eta horren errudun nagusia nire belaunaldia dela iruditzen zait. Guk asmatu genuen gaztaroa zela bertute guztien gailurra. Lehen pertsona helduak zeuden gailurrean, eta nire belaunaldiak erabaki zuen gaztetasuna zela gailurra, hortik aparte dena okerrera zihoala. Eta ziur aski, orain guri tokatzen zaigu zahartzarora errebindikatzea.

Zergatik gertatu zen badakizu? Gerra ondorengo erreakzioa izan zen, apika?

Ez. Fenomeno hori 1968ko maiatz garaian hasi zen, mundu osoan, ez hemen bakarrik. Hemen bereizkuntzak –izan– ditu. Orain gaztetan hori asmatu zutenak ari dira –gara– jubilaziora heltzen. Niri zahartzarora interesatzen zait, begibistan dago hori. 68ko maiatza bizi genuen artean –zahartu ahala– zahartzarora ikusteko beste modu bat sortzen ari da: “Hau konpondu beharra dago, gero eta zaharragoak gara, gorroto dugu zahartzarora” entzuten dugu orain. Baina zerbaitek ez du funtzionatzen. Zuk edonori –gizon edo emakumeri– “dauzkazun urteak baino gutxiago ematen duzu” esaten diozu, eta ia denek sinesten dizute, sinestu eta eskertu. Patologikoa iruditzen zait.

Zahartzaro berri baten aldarria al da nobela? Eredu berria proposatu nahi al duzu?

Hainbeste ere ez. Bizipoza ez dela gazteen kontua bakarrik agertu nahi dut. Ez digula inork agindu behar nola zahartu, norberak erabaki dezakeela. Gure ama zena hil zenean, duela bost urte –96 urterekin hil zen–, hasi zitzaidan ideia garatzen. Nire buruari esaten nion –eta semeari ere bai– “amonaren bizitza alaitzea dagokigu”. Amaren azken urteak aprobetxatu nahi nituen. Haren eta haren inguruko kontuak bizi nituen, zahar kontuak. Unibertso horretan sartuta hasi nintzen nobelaren ideia garatzen. Fikzioak zer-nolako zahartzarora bizi nahi dudana ulertzen lagundu ahal zidala pentsatu nuen.

Zahartzaroari buruzko ideologia eskas al dugu?

Bai. Guztiz. Ideologia falta zaigu eta jendea ez da horretaz jabetzen. Horren zantzu batzuk badaude, baina ez dago corpus bat. Behinola, Gipuzkoako Aldundiak antolatutako hitzaldi batean zahartzaroaz jardun genuen. Bertan zeudenei honela esan nien: “Hasi pentsatzen nire adineko jendea zahar egoitzetara joaten hasten denean, zahar egoitzak goitik behera aldatzen hasi beharko direla. Gu ez gara gure gurasoen belaunaldikoak bezala izango, ez horren otzanak behintzat”.

Txuri, Gorri eta Handi: nor da Marihandi?

Herritik alde egin duen pertsona mindua. Herriari nola tratatu duen barkatzen ez diona. Tabernari baten alaba da. Militar bat ezagutu du, karreraduna, dikta-dura garaian... Horrek estatus bat ematen dio. *Handi* bezalakoak badaude gure herrian, gutxi-asko. Une batez mespretxatua sentitu da. Nik bere jarrera miresten dut, amore eman nahi ez izate hori. Gaitasun hori miresten dut, baina ni ez naiz halakoa.

Marigorritz zer diozu berriz?

Gorri da... *marimandona*, puntu *iluminatu* bat dauka, *Txurik* izate horiek kontrolatzen laguntzen du. *Gorrik* iniziatiba osoa darama *Handi*-rekin topo egin arte, handik aurrera *Txurik* bereganatzen du agintea. *Txuri* aldatu egiten da hortik aurrera.

Metamorfosia gertatzen da Txurirengan.

Bai, itxuraldaketa ematen da. Nik ez nuke, halere, izaera hori bizi nahiko, ez *Txurirena* bakarrik behintzat. *Gorri*ren gauza batzuk nahi nituzke, bere ausardia, esaterako. *Txuri* estimatzen dut, baina ni gehiago naiz *Gorri*, ekintzetara emana. *Txuri* ez da horrelakoa. *Handi*rena ere nahi nuke eduki, besteak beste, bere dirua –dirua ez da dena, baina bizitza errazten du– baina ez bakarrik hori noski, bere buruari eusteko gaitasuna gustatzen zait. Ahal banu, bakoitzaren zerbait hartu eta koktela egingo nuke. *Txuritik* eta *Handitik* baino gehiago *Gorritik* ipiniko nioke koktelari.

Zer moduz nobela idazten?

Ari nintzen, aurreratua jada, eta iazko Aste Sainduan pentsatu nuen baneukala nahiko gai,

“Gizarte honek gorroto du zahartzaroa, zuzenki gorroto ere. Eta horren errudun nagusia nire belaunaldia dela iruditzen zait”

akabera eman behar niola. *Handi* bezala banintz, bainu-etxe batera joango nintzakeen, baina ezin nuen. Ganbara bat utzi zidaten Donostian aste batez. Idaztera eman nituen ia egun osoak, tarteka erosketak egin eta bueltatxo bat ematen nuen, zinemara ere joan nintzen inoiz. Aita eta semea hemen geratu ziren: “Ez deitu, ez badago inor hiltzorian edo etxea sutan” esan nien. Han gorpuztu nuen nobela. Han asmatu nituen [txatal horiek ere paperara ekarri gabe geratu dira tiraderan], han ikusi nuen nola bukatu. Etxeko inor zaindu gabe, bakarka.

Mariak ez dira pertsonaia bakarrik. Hor dira Roman, *Txurirena* semea eta erraina ere. Laida eta Kalo. Horien bizipenak ez dituzu luzatu...

Bai, baina gustura gelditu naiz. Nik laburrerako joera daukat. Banaiz gauza, nik uste, beste pertsonaia horien inguruan diskurtso luzeagoak asmatzeko, baina konstatua nahikoa zela iruditu zitzaidan, ez zela gehiago esan behar.

Nobelak baditu, gutxienez, bi une biragarriak. Nobela hau da, baina izan liteke beste bat. Edo ez?

Ez. Donostiako egonalditik etorri nintzenean esan nion gizonari: “Patricia Highsmith-en ukitua emango diot bukaerari”. Oso gustuko dudana idazlea. Bukatutakoan, haren misterio puntua eman nahi izan nion.

Ageri den mundua iraganaren eta geroaren artekoa izatea nahiko al zenuke?

Ez dakit. Baina etorkizuna bestela dator, ez dut dudarik egiten, pertsonaia hauek zentzu batean hori markatzen dute. Nire adinkideak 60 urteren bueltan gara, 10-15 urte falta zaizkigu horra ailegatzeko, baina aldaketa gauzatuko da.

3 Mariak nobela da ordea.

Fikzioa da, bistan da. Hau ez da soziologia liburua, ezta autolaguntza liburua ere. Baina sinesten baduzue, lortu dut. Ez badut lortu irakurleak sinestea, kale egin dut. Halere, zahartzaro berria datorrela ziur naiz. Ez da erraza adierazten, ez da gai landua. Niri gaiaz pentsatzen lagundu didaten liburuak eta artikulak badaude. Jendea ari da gaiaz pentsatzen. Lehen aipatu dudana jende multzo hori jubilatzen hasiko denean gaiaz asko idatzi eta mintzatuko da. ■